

Eerste Biënnale ontmoeting voor Hedendaagse Caribische Kunst, Aruba 2011-2012

Algemeen curator: José Manuel Noceda Fernández.
Curator en kunsthistoricus, Cuba.

Co-curatrice: Alida Martínez.
Kunstenares en cultureel vertegenwoordiger, Aruba.

INLEIDING

De eilanden in het Caribisch gebied kennen enkele twee- en driejaarlijkse fora die collectieve exposities van een zekere omvang promoten en die op verschillende manieren en verschillende schaal de moderne kunstbeoefening in de regio bedienen.

De oprichting van een vaste expositieruimte op Aruba gaat daarom uit van deze eerdere ervaringen, van het bijdragen met open projecten via deze evenementen en ruimtes en van het meehelpen om de hedendaagse kunst in het Caribisch gebied verder te verbreiden.

ONDERBOUWING EN CONCEPT

De Caribische eilanden vormen een gebied dat in de laatste decennia krachtige en dynamische artistieke processen heeft voortgebracht. Tegen het einde van de jaren tachtig straalde het Caribisch gebied het meest efficiënt een imago uit van vernieuwing en avant-garde. Vandaag de dag is het gemeengoed om kunstenaars uit de Antillen, Suriname, Guyana en Frans Guyana tegen te komen in kringen in New York, Miami, Londen, Amsterdam, Parijs of Berlijn, voorzien van beurzen en werkplekken. Deze mobiliteit moet men zien in het licht van de globalisering en, zoals Gerardo Mosquera aangeeft, vanuit het systeem van artistieke schepping en uitwisseling op mondiale schaal dat zich in een proces van overgang en herdefiniëring bevindt waarin de taal van de centrale circuits wordt aangepast en verrijkt door kunstenaars afkomstig uit de periferie.

Veel blikken zijn gericht op de Caribische landkaart, als symbool bij uitstek van de etno-culturele vermenging en dwarsverbanden. Vermeldenswaardig zijn hier enkele voorbeelden uit de Verenigde Staten en Europa, zoals **Caribbean Vision**, Verenigde Staten 1995; **Caribe Insular. Exclusión, fragmentación y paraíso**, Spanje, 1996; het **XXème Festival International de la Peinture** in Cagnes-sur-Mer, Frankrijk, 1998; **Infinite Island**, Verenigde Staten, 2007; **Rockstone and Bootheel: Contemporary West Indian Art** y **Global Caribbean - A Caribbean Contemporary Art Exhibit** voor de beurs **Art Basel Miami**, beide

gehouden in 2009 in de Verenigde Staten; de Biënnale van Pontevedra, Spanje, 2010, of de meest recente van alle, **Wrestling with the image. Caribbean interventions**, Museum of the Americas, Washington D.C., Verenigde Staten, 2011.

Maar deze relatieve dynamiek is ook veel verschuldigd aan inspanningen vanuit het Caribisch gebied zelf, waaronder **Carib Art**, Curaçao, 1991, en de **Bienal de Pintura del Caribe y Centroamérica de Santo Domingo**, 1992-2003, nu met een doorstart als de **Trienal Internacional del Caribe**, 2010. Bovendien is sinds 1984 de **Bienal de La Habana** een stabiel platform gebleken voor exposities van artiesten uit de regio die hun ervaringen hier systematisch hebben kunnen delen met kunstenaars uit andere werelddelen en waar in 1986 het theoretisch symposium van de tweede editie gewijd was aan de "Plasticiteit van het Caribisch Gebied". In recentere jaren oefent Martinique een actieve rol uit dankzij collectieve projecten als **Atlántida Caribe**, 2009, **Vous êtes ici**, 2010 en **Caribe Expandido**, gepland voor november 2011.

Er bestaan uiteenlopende benaderingen die de regio beschouwen vanuit haar geografie, geschiedenis, etnische samenstelling, cultuur of de combinatie van enkele of al deze factoren samen. Bij het definiëren van het Caribisch gebied verwijst het studieobject van de **Prome Encuentro Bienal Arte Contemporaneo di Caribe** naar een omgeving die bepaald is door historische en culturele constanten die zijn opgelegd door de voortduring in deze gebieden van de koloniale conditie, aangezien, met uitzondering van Haiti, de overige Caribische enclaves hun onafhankelijkheid of zelfbeschikking pas ver in de twintigste eeuw verkregen, vele zelfs pas in de tweede helft van die eeuw.

Als strategische verbinding en brug die Noord-Amerika met Zuid-Amerika verbindt bestaan de Cariben voornamelijk uit insulaire samenlevingen, verdeeld over de Grote Antillen en Kleine Antillen, samen met die van het vaste land, zoals Suriname, Guyana en Frans Guyana, en delen zij die koloniale geschiedenis, een gemeenschappelijk substraat van hun identiteit en de opgelegde economische modellen die van de plantage of de bedrieglijkheid van het industriële ontwikkelingsmodel overgingen in de armen van de toeristische industrie, een rol waartoe deze naties blijkbaar vandaag de dag binnen het web van de globale economie zijn beperkt.

Prome Encuentro richt zich op de Caribische kunst vanuit deze bepalende omstandigheden en de echo's van het post-koloniale tijdperk, waarin, om met Kevin Power te spreken, "...de identiteiten en culturele vormen van de Cariben syncretische en vloeiende configuraties zijn, maar met evidente post-koloniale en neo-koloniale invloeden die zich verzetten tegen de culturele zelfbeschikking".

In een eerste toenadering zij hiermee bedoeld de moduleringen en de moderniseringsprocessen die plaatsvinden binnenin de eilandelijke kunstbeoefening van de laatste decennia. Waar jaren geleden de schilderkunst het overheersende expressieve medium in de regio was, is er vandaag de dag een overvloed aan traditionele manifestaties en talen met een verschuiving in de richting van andere formele gebieden en middelen – installaties, kunstobjecten, fotografie, video en performance – die zich beter lenen om uitdrukking te geven aan de gevoelens van hun scheppers.

Vanuit cultureel gezichtspunt wordt het Caribisch gebied in maar weinig richtingen in beschouwing genomen, met typering die zich voornamelijk beperken tot tropische gemeenplaatsen als “kleur, folklore en landschap”. De verbinding met het primitieve was, en is in sommige kringen nog steeds, heel normaal. Datzelfde geldt voor de theorieën van het syncretisme en hun relaties met de volkscultuur, de worteling in de traditionele religies van Afrikaanse oorsprong of de veronderstelling van het magisch realisme zoals door Alejo Carpentier benoemd.

Het zal volharden in een meervoudige thematische en conceptuele projectie. De kleurrijkheid van de Cariben is buitengewoon vruchtbaar en divers. In haar binnenste blijven niet weinig dichtvormen zich bezighouden met de verkenning van etno-culturele verbanden en de erfenis van de Afrikaanse afkomst met antropologische verwijzingen. Het zal echter ook aandacht vragen voor een niet te versmaden segment van die symbolische productie die betekenis construeert in andere richtingen en die, uitgaande van historische en culturele problematieken, de nadruk legt op het kritische karakter van kunst, dat de historische alibi's van hun landen ontleedt, de relativering van de identiteit aanspreekt, de spanningen binnen de samenleving, de diaspora's en de culturele cartografie; die graaft in hoe de regio opereert in de translokale dynamiek, en hoe die haar hybride identiteiten herkent en waardeert.

STRUCTUUR

Prome Encuentro staat een gedecentraliseerd structuurmodel voor, in overeenstemming met de eigenschappen en de schaal van de Caribische eilanden, een geo-culturele zone die grotendeels is samengesteld uit kleine en middelgrote ongerelateerde gebiedsdelen. Gesitueerd in tijdsgewrichten van grote historische crises, past zij het gebied van de kunst aan met concepten van micro-politieke snit, wijst zij de gemeenplaatsen en de door de glamour van de internationale macro-gebeurtenissen opgelegde modellen af, ten gunste van werkbare schema's waar de kunst, de scheppers en het Arubaanse publiek, op wie het project in wezen is gericht, bij winnen.

Daarom zal **Prome Encuentro** als platform binnen dit proces dienen waarin steeds kleine en verschillende activiteiten met een exposerend en educatief karakter worden geïntroduceerd, lopende tot juli 2012, wanneer de eerste editie wordt afgesloten.

Hierbij kan worden vermeld dat er inmiddels concrete stappen zijn gezet om dit evenement te realiseren. In februari van dit jaar vond de expositie **Rosea Nobo** plaats waar 32 lokale kunstenaars samenkwamen en waarvan de catalogus in november zal worden gepresenteerd. **Rosea Nobo** kan worden beschouwd als een revisie van de huidige productie op Aruba, met verschillende generaties kunstenaars en hun uiteenlopende oriëntaties die het beeldende panorama op het eiland karakteriseren.

Expositieplatform

1. Centrale expositie.

Onder de titel **Happy Islands** kan men hier de selectie bekijken van tussen de 25 en 30 kunstenaars uit verschillende Caribische landen.

Vanuit theoretisch oogpunt bezien zal de expositie de essentiële ideeën van het concept behandelen. Er worden kunstenaars uitgenodigd met een gevestigd oeuvre en met een zekere regionale en internationale uitstraling, naast opkomende kunstenaars. Het visuele Caribische gebeuren van de laatste 15 jaar zal worden herzien. Het project zal worden gepresenteerd via voornamelijk driedimensionale dichtvormen, grotendeels ondersteund door installaties en objectkunst, performances en video.

2. Hommage.

Deze eerste editie beoogt een eerbetoon te zijn aan Haiti. Een land met een buitengewone geschiedenis, het tweede land van het westelijk halfrond dat in 1804 zijn onafhankelijkheid verkreeg, na de 13 Noord-Amerikaanse koloniën, en dat nu in de mondiale economische statistieken als één van de armste landen ter wereld geldt. Aan de andere kant met een rijke culturele traditie, met opmerkelijke ontwikkelingen op het gebied van de beeldende kunsten, zowel traditioneel als hedendaags.

De expositie brengt deze hommage door middel van kunstenaars die zich van fotografie en video bedienen.

3. Eilandelijke connecties.

Een ruimte die is ingericht om bruggen te slaan met andere eilandelijke contexten buiten het Caribisch gebied.

Bij deze toenadering is gekozen voor de Canarische Eilanden (Spanje). Gelegen in een oostelijke uithoek van de Atlantische Oceaan, worden de Canarische Eilanden als ultra-perifeer gebied van de Europese Unie beschouwd. Hier komt nog bij dat er grote

overeenkomsten zijn met de Caribische eilanden, gezien vanuit haar historie en recente economische ontwikkelingen. Hierdoor lijkt de betrokkenheid van deze eilanden bij dit project de meest voor de hand liggende wijze om deze toenadering tot buiten de Caribische landkaart gelegen insulaire omgevingen in te wijden.

4. *Kunst en milieu.*

Een zeer actueel thema van vitaal belang voor de eilandelijke omgeving. Deze ontmoeting wil hier op ingaan door middel van de expositie **Más allá del paisaje (Het landschap voorbij)**.

Met een aan een traditioneel genre binnen de schilderkunst ontleend uitgangspunt brengt **Más allá del paisaje** vier eigentijdse scheppers bijeen – twee buitenlandse genodigden en twee uit het gastland - die hun gevoelens en interesses kunnen uitwisselen met betrekking tot het landschap, de natuur, de relatie met de omgeving en het milieu, en daarbij bruggen slaan met andere universa en zintuigen, of die nu afkomstig zijn van de materie, het gebied of de relaties tussen kunst en technologie.

Educatief programma

Speciale aandacht is er voor de aan het evenement verbonden educatieve projecten om het publiek meer bij de verschillende vormen van hedendaagse kunst te betrekken. Het programma gaat hierbij uit van het belang dat sommige evenementen hechten aan educatieve werken. Maar evenzo aan de initiatieven die op Aruba worden ondernomen om de leemtes op te vullen bij gebrek aan reguliere kunstacademies, door middel van projecten die al veel hebben bereikt bij het opleiden van kunstenaars op dit gebied.

1. Workshop **Arte Bibo. Movimiento, Oralidad y Expresion (Levende Kunst. Beweging, Oraliteit en Expressie).**

De opzet en uitvoering staan onder leiding van docente Gloria Bryce.

De workshop beoogt de opleiding te complementeren van leraren die later de verantwoordelijkheid zullen dragen om aan de studenten de basiskennis over de waardering van kunst en de praktijk van de artistieke disciplines bij te brengen. De opzet heeft een multidisciplinair karakter.

2. Workshop **Prácticas artísticas contemporáneas (Eigentijdse kunstbeoefening).**

Onder leiding van de Cubaanse kunstenaar en professor René Francisco Rodríguez. Hier worden de belangstellenden nader gebracht tot één van de moderne kunstrichtingen die de scheppende processen verbinden met de sociale substraten die in een samenleving of in de hedendaagse steden zijn te vinden. Uitgaande van de opgedane ervaringen in wat

tegenwoordig de kunst van de sociale invoeging of contextuele kunst wordt genoemd, alsook van de projecten van de kunstenaar in Havana en andere plaatsen ter wereld, zal de workshop een inleiding geven in de algemene overwegingen met een theoretisch karakter over dit soort oefeningen en zal deze ingaan op de instrumenten en gereedschappen waarvan deze in de sociologie gewortelde typologie meestal gebruikt maakt.

3. Theoretisch symposium **¿Hacia dónde va el Caribe? (Waar gaat het met het Caribisch gebied naar toe?)**

Dit segment is gewijd aan het denken, waarbij door middel van conferenties wordt ingegaan op de fundamentele problematieken van de kunst in de regio. De aanwezigheid wordt aangemoedigd van critici, curatoren, kunsthistorici uit andere delen van het Caribisch gebied en de wereld, die zich bezighouden met het organiseren van conferenties en workshops.

4. Dialogen.

Ruimte voor interactie tussen publiek en uitgenodigde kunstenaars.

Samenvallend met deze activiteiten zullen er ook andere exposities en mogelijk recente boek- en tijdschriftpresentaties worden geprogrammeerd over het Caribisch gebied.

DE ORGANISERENDE INSTELLING

Het evenement wordt georganiseerd door de Fundacion Encuentro Prome Bial di Aruba. Haar directrice is Alida Martínez, kunstenaar en directrice van de Insight Foundation for the Arts Aruba, een instelling die hard en serieus werkt ten gunste van de verbreiding van hedendaagse kunst op Aruba, met uitwisselingen met kunstenaars uit Nederland en andere delen van de wereld.

Deze stichting heeft zich in korte tijd ontpopt als referentiepunt voor kleine eilanden als Aruba, met programma's op het gebied van het organiseren van exposities, workshops en conferentierondes. Zij heeft ook borg gestaan voor de aanwezigheid van lokale kunstenaars op belangrijke evenementen en internationale exposities.

SCHAAL

Prome Encuentro Bial Arte Contemporaneo di Caribe sluit aan bij de schaal van Aruba. De uitnodigingen zijn gebonden aan de thematiek van het moment en zijn afhankelijk van het oordeel van de curatoren en van de affiniteit van de werken van de geselecteerde kunstenaars met deze thema's.

RUIMTES

Prome Encuentro Bienal Arte Contemporaneo di Caribe maakt gebruik van de beschikbare galleries en musea op het eiland, maar heeft zonder twijfel behoefte aan speciale ruimtes die moeten worden aangepast. Er zou ook kunnen worden uitgebreid met stadsgezichten om werken en projecten mogelijk te maken die een wisselwerking vereisen met verschillende soorten publiek dat hier tijdelijk in (samen)woont.

WEERKLANK OP ARUBA

De ontmoeting heeft de verspreiding tot doel van de energie en actualiteit die eigen zijn aan de beeldende kunsten van de regio, die ideeën naar het eiland brengen van kunstenaars van topkwaliteit en maximale eigentijdsheid.

Hoewel Aruba niet kan bogen op een infrastructuur van in kunst gespecialiseerde musea en galleries, verbaast het toch hoe sommige kunstenaars het cultuurgoed beheren en de rol op zich nemen die men eerder bij dit soort genoemde instellingen zou verwachten. Bij afwezigheid van activiteiten door instellingen hebben zij het voortouw genomen, voorzien zij in de behoefte aan ruimtes en ondersteunen zij elkaar. Deze kunstenaars geven de aanzet tot cursussen en verbreiding, de hoekstenen om de belangstelling voor moderne kunst en de contacten met de buitenwereld in stand te houden.

Zoals eerder gezegd, het Caribisch gebied nodigt uit tot een krachtige beweging met exposities en projecten op het gebied van uitgaves. Aruba en de landen uit de regio van het Nederlandse taalgebied communiceren echter het minst met hun buurlanden en participeren weinig of worden uitgesloten van dergelijke initiatieven. Aruba zou een bijdrage kunnen leveren in deze regionale en internationale dynamiek. In eerste instantie zou een project als dit zonder twijfel kunnen bijdragen aan de evolutie van de kunst op Aruba. Het zou bovendien de verrijkende contacten tussen Arubaanse kunstenaars en die van de andere Caribische landen kunnen bevorderen, een klimaat van broederschap creëren, bruggen bouwen binnen de regio en dialoogruides opzetten met omliggende contexten die de uitwisseling van ideeën en ervaringen op artistiek gebied beïnvloeden.

De aanwezigheid daar van critici en curatoren van naam met expertise in Caribische kunst, los van de ontegenzeggelijke voordelen die hun kennis met zich meebrengt, zou wel eens van vitaal belang kunnen blijken voor een betere organisatie van de kunst op Aruba, aangezien zij zich potentieel zouden kunnen ontwikkelen tot woordvoerders en boodschappers van de visuele productie op het eiland.

De mogelijke weerklank en inspiratie die achterblijven in de samenleving en bij het publiek dat de hedendaagse kunstuitingen tot zich neemt en ervan kan genieten vinden

wij van fundamenteel belang. De ontmoeting ondersteunt educatieve programma's, populariteitscampagnes in de geschreven pers en televisie, leidt het personeel op voor de expositieruimtes en biedt excursies aan naar exposities, met als doel om alle belangstellenden in de verschillende activiteiten te oriënteren en van het evenement een ruimte te maken die de spirituele vorming ten goede komt van een uiteenlopend publiek dat in een multinationaal land woont.

© José Manuel Noceda Fernández, 2011